

Ilmārs Zvirgzds

REĢISTRATŪRA

Romāns

821.174-31
Zv 586

Vāka dizaina autore **Līva Rutmane**

Vāka noformējumā izmantoti fotoattēli
no mākslinieces personiskā arhīva.

Ilmārs Zvirgzds

REGISTRATŪRA

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Redaktore *Anda Ogrīņa*
Korektore *Elīna Strautiņa, Evija Stikute*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4191.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana
vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Ilmārs Zvirgzds, 2022

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2022

ISBN 978-9934-0-9715-7

1

Mani sauc Leo Pancers, un katru dienu no deviņiem līdz pieciem es strādāju par reģistratoru zobārstes Ingeborgas Bahmanes praksē – sēžu pie liela galda ar zaļu samta virsmu, uz tā nolikts milzīgs datora ekrāns, kurā ir viss nepieciešamais pacientu reģistrēšanai un kartotēka, atbildu uz telefona zvaniem, runājos ar pacientiem, kas tikko ieradušies, norādu, kur atstāt virsdrēbes, lietainā un dubļainā laikā atgādinu, ka rūpīgi jānoslauka kājas vai jāuzvelk zilās bahilas, kas, viena otrai piespiedušās spožas folijas oderētā kastē, atgādina zilgas košļājamās gumijas, taču asā plastmasas smaka brīdina, ka tās nav ēdamas. Reizēm apleju puķes uz palodzes. Ik dienu strīdos ar apdrošināšanas kompānijām, kas vienmēr vilcinās ar maksājumiem. Taču nekad nestrīdos ar pacientiem – to ārste strikti piekodinājusi nedarīt, lai arī aizmuguriski pati viņus lamā tādiem vārdiem, par ko sarktu pat rūdīts rupekļis.

Pulkstenis mazliet pāri deviņiem, un uzgaidāmajā telpā, kas labi pārskatāma, jau sapulcējies tipisks jebkuras iestādes, arī mūsu zobārstniecības prakses, ikdienas apmeklētāju bariņš. Darba diena reģistratūrā sākusies.

Netālu pie durvīm sēž kašķīgais vecis. Viņš te nav pirmo reizi, kaut gan šobrīd neatminos, kā viņu sauc, sen nav bijis. Mugurā pelēkzaļa veste, strīpains kreklis,

brūnas kurpes, pāri plecam brūnas somas lente. Viņš jau trīsreiz paguvis ar kādu izlamāties pa telefonu, izpelnoties manu nosodošo skatienu par skaļu runāšanu un traucēšanu pārējiem – nav gan neviena, ko traucēt, taču pie mums, gaidot savu kārtu, pieņemts skaļi pa telefonu nerunāt –, tagad knosās, gribēdams ar kādu uzsākt strīdu. Taču nav iemesla. Viņš pielec kājās, pieskrien pie dzeramā ūdens automāta un nosēcas, ka ūdens silts. Tūdaļ piedāvāju padzerties vēsu ūdeni no pudeles. Vecis sapikst, bet projām neiet, turpina sēdēt, knosīties, ik pa laikam šķielē uz blakussēdētāju.

Viņam blakus pa labi sēž resnā meitene. Ja kaut kur ir kāda rinda vai gaidīšana, tur vienmēr ir resnā meitene. Ja viņas nebūtu, varētu domāt, ka šī nemaz nav īsta uzgaidāmā telpa vai ir sācijas pasaules gals, epidēmija vai kas ļaunāks. Taču viss ir kārtībā, viņa ir savā vietā, blakus kašķīgajam vecim, un manas simpātijas ir viņas pusē. Resnajai meitenei, kā vienmēr, viss krīt ārā no rokām, mugurā saņurcīts sarafāns, starp krūtīm iespiecies austiņu vads, virs sarafāna – trikotāžas jaciņa. Kā jau teicu, esmu resnās meitenes slepenais un neredzamais sabiedrotais, es jūtu trikotāžas jaciņas smaržu, jūtu, kā viņa elpo, kā domā, vai skatīties telefonā vai neskatīties, un tad ieskatās, taču nedrīkstu atklāt savas simpātijas, jo reģistratora pienākums ir palikt otrajā plānā, neredzamajā frontē, nevis visu acu priekšā, piecirst meitenēm.

Vai puīšiem. Viens kā reiz sēž tieši pretī kašķīgajam vecim. Viņš ir tikpat iekārojams kā meitene, ja vispār pieklājas apmeklētājus izvērtēt šādi. Viņu redzu pirmo reizi, kaut gan pacientu reģistrā viņa vārds bija. Vēl

viņš lūdza nomainīt adresi. Jauni puiši bieži mēdz mainīt adreses, iešaujas prātā, vēl nodomāju, ka viņam te nav ko darīt, jo pacienta vēsture ir tukša, un, kad puišis pasmaida, žilbinot baltos zobus, vēlreiz iedomājos, ka viņam te nevajadzētu atrasties. Puiši sauc Arnolds Bekers, viņš dzīvo Sporta ielā – protams, tādām nevajadzētu dzīvot Ūdens vai Dārzaugļu ielā! – un izrādās, ka viņš ne tikai vēlas nomainīt adresi, bet arī grib, lai izdrukāju slimības vēsturi. Pacilāti izsniedzu baltu lapu “bez ierakstiem”, kuras augšā atrodas zobārstes prakses rekvizīti, un apakšā uzlieku lielo zīmogu un mazo datuma zīmogu. – Šo dokumentu varēs lietot jebkurā valstī, – pajokoju. – Nebūs grūti pārtulkot.

Resnā meitene atkal kaut ko nomet uz grīdas. Es joprojām esmu viņas pusē. Puišis apsēžas. Kašķīgais vecis knosās. Blakus sēž vienkāršā sieviete. Grūti iedomāties, kā viņu labāk raksturot. Man reiz bija draudzene, kura pārējās manas draudzenes un mīļākās raksturoja ar vārdiem “nu tāda”. Tieši kā vienkāršā sieviete. Nav ko piebilst, arī viņa ir visas pasaules uzgaidāmo telpu neatņemama daļa, un stāstīt par viņu sīkāk nozīmētu kaut ko noklusēt jau darba dienas pirmās stundas pašā sākumā, taču es vēlos būt atklāts un rakstīt visu, kā bija, neko neslēpjot un neizskaistinot.

Un tur, pie pašām durvīm, sēdēja Edijs. Viņu labi pazinu, jo viņš tur sēdēja bieži, varbūt pat biežāk, nekā viesojās zobārstes kabinetā. Man šķiet, viņš šeit ieradās ik dienu, un katru dienu viņam bija kādi jaunumi.

– Vai Inga pie sevis? – Edijs parasti apjautājās, iekārtojās krēslā ērtāk, pabakstījās telefonā, padzēra ūdeni un uzmeta klātesošajiem vērtējošu skatienu.

– Jā, apskata pacientu, – teicu, it kā tas tāpat nebūtu skaidrs. Ārsta krēslā kāds šļupstēdams klāstīja par iekaisušām smaganām.

– Viņai vēlāk būs laiks? – Edijs vērsās pie manis, labi zinādams, ka uz šo jautājumu man atbildes nav un nevar būt, jo tas atkarīgs no Bahmanes kundzes noskaņojuma.

– Sauc mani vienkārši par Ingu, – viņa teica Edijam labajās dienās, aicināja pie sevis kabinetā, cienāja ar šokolādes konfektēm un cepumiem un kaut ko klusi stāstīja. Reizēm viņas balss kļuva satraukta, bet nekas neliecināja par strīdiem vai ko bīstamu. Parastas sarunas.

– Izdzēs Ingeborgas Bahmanes prakses adresi no savām smadzenēm un piezīmju blociņa! – viņa pacientu klātbūtnē mēdza uzkliegt Edijam sliktajās dienās. Nekāda piezīmju blociņa viņam nemaz nebija, tā viņa tikai teica, lai sarunu padarītu formālāku. Viņa principā nerunāja ar cilvēkiem, kam nebija piezīmju bloknota. Turklāt ikviena saruna, kurā piemin piezīmes vai pierakstus, tūdaļ kļuva pieklājīga un ieturēta. Taču Edijam etiķete nerūpēja. Sliktajās dienās viņš nedabūja cienastu, varbūt vēl kaut ko. Sliktās dienas ir sliktas tāpēc, ka ir vienkārši sliktas.

Par ko viņi runājās un kādēļ vienu dienu Bahmanes kundze pret Ediju bija noskaņota laipni, bet citudien izturējās naidīgi, nezinu. Kas viņiem kopīgs, man nenāca ne prātā, par to pat nefantazēju, taču Ediju biju iepazinis vairāk nekā pārējos pacientus.

Savos nepilnajos trīsdesmit gados Edijs bija paguvis studēt vairākās valstīs un universitātēs: jurisprudenci Anglijā, mākslas vēsturi Nīderlandē, mācījies zviedru

valodu Somijā un pāris gadu pat nolauzis kaut kādā humanitāro zinātņu bakalaura programmā, lai beigu beigās iestātos jokainā mācību iestādē, kur veterinārija apvienota ar dārza un vides iekārtošanas studijām. Edijs nekad nebija mēģinājis darīt parastu ikdienas darbu un pret strādāšanu izturējās ar tikpat lielu nicinājumu kā pret izglītību, kur zināšanas novērtētas ar diplomiem un zinātniskiem grādiem.

– Roku vai galvas darba vergs – atšķirība maza, – Edijs mēdza mani pamācīt. – Tu viņiem neesi vērtīgāks par kartupeļiem. Tos var apēst, lai vilktu nožēlojamo verga dzīvi no deviņiem līdz pieciem, vai arī pārstrādāt spirtā, lai vergam priecīgs prāts.

– Jā, tā varētu būt, – piekritu, jo pacientiem vienmēr taisnība.

– Tu pats arī esi vergs, kaut gan no sevis nez ko iedomājies ar visu savu reģistratūru. Tu domā, ka te taisi vēsturi, īstais un patiesais annāļu skolas rakstvedis, kas miesā sēž pie tabulām kā suns priekšdurvīs, bet garā visas dvēseles jau divreiz saskaitījis un trīsreiz pārdevis velnam?! – Edijs nevarēja samierināties, ka nestrīdos pretī, bet visu laiku piekritu.

– Jā, bet tomēr nē, laikam, – kaut ko atbildēju, zinātdams, ka viņš tūdaļ nomierināsies, jo strīdi uzgaidāmajā telpā varēja nokaitināt Bahmanes kundzi, un tad viņam rītdien būtu jānāk atkal un jāsež rindā kopā ar citiem pacientiem. “Jocīgi,” pie sevis nodomāju. “Kādēļ lai viņam tas rūpētu, tāpat taču sēž te katru dienu.”

Kāda ir Edija un Bahmanes kundzes saistība, nenojautu. Reizēm iedomājos, ka viņš varētu būt ārstes

radinieks, abu vaibstos bija manāma attāla līdzība, taču skaļi pausts tas ne no vienas puses nekad netika. Tā arī nebija mana darīšana.

Manu prātu nodarbināja kas cits. It kā absolūts tukšums un nekas. Ārā vējš dzenāja kaut kādas drizas. Pieturā ik pēc mirkļa piestāja autobuss, atskanēja sievietes balss, kas skaļi un metāliski nosauca pieturu, kura, starp citu, atradās vismaz kvartālu tālāk, – 13. janvāra iela. Iedomājos, cik briesmīgi ir atrasties šeit janvārī, taču šobrīd nebija citas izejas. Edijam pilnīga taisnība par verdzību, pilnīgi piekrītu. Tomēr es visu laiku nebūt nebiju bēdīgs un sapīcis. Pagaidām bija silts. Nevajadzēja drebināties kā klaiņojošam kaķim, kam laime ir nejauši uzzieta kanalizācijas lūka, no kuras virmo silts gaiss. Vispār nekādas līdzības ar klaiņojošiem dzīvniekiem – man bija viegls darbs, varēju samaksāt rēķinus, brīvajā laikā darīt, kas ienāk prātā, vai nedarīt neko, lasīt grāmatas un skatīties filmas, un satīkties ar jauno draudzeni, ko īstenībā pazinu tik ilgi, ka vārdi “jaunā draudzene” sen bija zaudējuši burtisko nozīmi, pārvērdamies par sarkasma piesātinātu metaforu – viņas vienmēr ir jaunas. Turklāt pēdējā laikā biju pamanījis Ediju piezogamies manam galdam un blenžam datora ekrānā. Ko viņš tur meklē? Nav redzējis datoru? Grib pieķert mani darba laikā darām ko citu un nosūdzēt Bahmanes kundzei, izpelnoties viņas labvēlību?

Atceros, kādu dienu, kad biju uz mirkli izgājis pretī kurjeram, kas atveda rentgenuzņēmumus no laboratorijas, jo nevarējām atļauties paši savu rentgenaparātu un radioloģijas speciālistu – parasti uz laboratoriju devos, izbrīvēdams pusi dienas, – es pieķēru Ediju klikšķinām ar

peļi un kaut ko meklējam manos pierakstos. Kurjers jau bija atnācis, un todien biju atpakaļ pēc nepilnas minūtes, kaut gan parasti pat gājiens pretī kurjeram izvērtās krietna pusdienlaika garumā, ko mēdzu izmantot, lai iedzertu pirmo, otro vai trešo rīta kafiju kafejnīcā pāri ielai, kur visus pazinu un kur visi pazina mani.

– Ko tu tur grābsties? – nikni jautāju, kaut gan vajadzēja savaldīties. – Nekā, kas tev vajadzīgs, tur nav un nevar būt.

– Kā tu zini, kas man vajadzīgs? – noņirdza Edijs.
– Domā, ka es skatos tikai pieaugušo filmas?

– Nešaubos, ka tu tajās piedalies, – atcirtu.

Edijs nosarka, apsēdās un kļuva pelēks, šķita, ka viņš pat saruka augumā. Tobrīd nodomāju, ka esmu uzminējis, ar ko viņš pelna iztiku. Tiesa, viņš man nekādā veidā nešķita pievilcīgs, un par savu pieļāvumu nespēju būt simtprocentīgi drošs, taču tā varēja būt taisnība. Katrā ziņā viena no iespējām, jo ar ko gan citu viņš varētu pelnīt, gadiem nekur nestrādādams.

Taču šobrīd nebija laika lauzīt par to galvu, jo kuru katru brīdi vajadzēja ierasties manai jaunajai draudzenei, Inesei L., ar ko nejauši iepazinos pirms daudziem gadiem kādā Ziemeļāfrikas valstī, kurp biju devies pirkt senas grāmatas un manuskriptus. Pārsvārā ebreju grāmatas, bet, ja kāds piedāvāja, jebkuru senu rokrakstu vai tekstu, ko vēlāk izdevīgi pārdot vai noglabāt savā kolekcijā nebaltai dienai.

Toreiz, dažas dienas pirms slavenās torņu spridzināšanas Ņujorkā, neapzinājos, ka nebaltā diena jau pienākusi, kaut gan saule bija tik spilgta, ka likās – izkausēs smiltis. Vai izdedzinās acis. Ēzeli, kas žēli idēja, piesiets

pie avārijā salocīta elektrības staba, pēc dažām minūtēm izkaltēs, pārvēršot par milzu sažuvušu rozīni. Visi rudie kaķi uz stūriem izkaltīs, pārvērdamies par vēja dzenātām kaķu sēklām, no kurām pēc lietus izdīgs jauni kaķi, un tuksnesis atkal uzdziedēs kā katru pavasari.

Tik spilgta un saules pielietā bija nebaltā diena, kurā gulēju zem vecas kravas mašīnas, kam kāds nozadzis un nodevis lūžņos riteņus, un man blakus putekļos vārtījās Inese L., ar kuru iepazinos vietējā tējnīcā, jo viņa bija vienīgā ārzemiece, ko biju sastapis vairāku mēnešu garumā. Tajās valstīs sievietes uz tējnīcām neiet. Tēju dzer, bet uz tējnīcām neiet, tāda kultūra un ieražas. Tā pieņemts.

Inese L. sēdēja tējnīcā viena pati, tramīgi raudzīdamās apkārt. Vietējie bija steigšus devušies projām, kautrēdamies no svešzemju sievietes klātbūtnes, tikai tējnīcas kalpotājs kautri un bailīgi blenza gar stūri, nezinādams, ko darīt, – tuvoties baltajai raganai, kas neapsegta galvu sēdēja uz galda, gorot zilās biksēs iespīlēto dibenu, vai ne. Uz galda! Dibenu! Un blakus soma, no kuras rēgojas tualetes papīrs. “Laikam taisnība, ka baltās sievietes nemazgājas, tikai izsmērē pa sevi kaku,” kalpotājs domāja, tomēr nekur negāja un turpināja blenzt. Kaut gan netīrība biedēja un uzdzina šaušalas, kaut kas Inesē L. viņam šķita pievilcīgs un neatvairāms.

Tieši kā man. Man viņā šķita pievilcīgs itin viss: dibens, kakls, mugura, tas, kā caur ādu izspiežas mugurkauls, nokarenās krūtis, smarža, sviedri, virslūpa ar rētu, iegarenā rēta uz ceļgala, bālganā rēta uz gurna, sarkanīgā rēta uz rokas, ceļgali, ciskas, kā viņa kustējās, kā gāja, kā viņai trīsēja potītes, kā smaržoja mati, cik vīrišķīgi bija

viņas roku muskuļi, kā viņa ar nazi atvēra konservus, kā dzēra ūdeni, kā ar netīru lupatu noslaucīja sviedraino seju, kā viņa smaržoja visur un tur. Jā, tieši smarža, to nevaru neminēt vēlreiz. Pievilcīgs nešķita tikai tas, ka mēs šajā nomaļajā, milzum ļaužu apdzīvotajā pilsētā bijām ieradušies ar vienu un to pašu nolūku – pirkt vecas grāmatas. Un, kā zināms, cilvēku, sieviešu un vīriešu, simpātisku un tādu, kuros var iemīlēties, ir bezgalīgi daudz, bet senu grāmatu vairāk nekļūst. Tikai mazāk. Jo mazāk kļūst, jo vairāk man tās vajag.

Tā mēs gulējām zem kravas mašīnas, vērodami tirgus laukumu, jo tieši te bijām norunājuši satikties ar vietējā muzeja ierēdni Mabruku, kura darbavieta atradās laukuma pretējā pusē. Mabruku labi pazinu, viņš bija uzticams, kaut arī piestrādāja par valdības informatoru. Tas mani neuztrauca. Valdība tāpat labi zināja, kas esmu, un tās pārstāvjus parasti dāsni apdāvināju, gan iebraucot valstī, gan prombraucot.

Kaut kur no mošejas puses atskanēja muedzina sauciens uz lūgšanu, taču lūgties neviens nesteidzās. Bērni dzenāja dzeltenīgu suni, piesējuši tam pie astes plastmasas pudeli. Vēl viņiem bija no drātīm izlocītas pātagas, ar kurām viņi pēra smiltis un ielu. Bariņš veču un vīriešu izgludinātos kreklos, sasēdušies uz plastmasas kastēm, dzēra tēju un apsprieda politiku. Laiks ritēja lēni, ik pa brīdim uzzibsnīja negaidīta rosība – kāds, skaļi bļāustīdamies, lielīja preci, aiz stūra parādījās ūdens pārdevējs un uzsauca večiem, lai padzeras, veči draudzīgi atjokoja, ka tik traki neesot, lai dzertu ūdeni, kamēr ir tēja. Laukumā iebrauca motociklists, noslāpēja motoru, visu nopētīja, tad steigšus devās projām.

Pamanīju, ka no pretējā stūra uz mūsu pusi nāk melnās, plandošās drānās tērpusies vecene ar divām alumīnija kannām rokās. Pēc gaitas varēja pateikt, ka vecene, un arī pēc sažuvušās ādas uz potītēm, sasprēgājušajiem papēžiem, sagumušajiem pleciem. Likās, ka saules spilgtajā gaismā melnās drānas kvēlo, mirdzēdamas putekļu vizmā. Apkārt viss noklusa.

Vecene šķita pretīga, nekā personīga, vienkārši man no sirds riebjas apgērbi, ko mēdz valkāt reliģijas dēļ, un vēl vairāk derdzas pašas reliģijas, it īpaši tās, kuru sekotāji iedomājušies, ka dieviem varētu būt bērni, un šiem bērniem patīk, lai viņus vairākas reizes dienā sauktu palīgā. Kāpēc gan šiem bērniem un senajiem histēriskajiem dzejniekiem, ko dēvē par praviešiem, būtu kāda nozīme šodien, viņi sen ir beigti. Varbūt viņi kaut ko zināja un saprata par dzeju, bet neko vairāk. Pat skaistās grāmatas viņu vietā rakstīja un pārrakstīja citi.

Kad mācījos universitātē, daži no mūsdienu kulta kalpiem mums pasniedza vēstures lekcijas. Tie bija cietsirdīgi un neiejūtīgi sava amata pratēji, kas studentiem varēja piedot visu, tikai ne atšķirīgu domāšanu. Vēl vairāk viņiem riebās, ja kāds viņu sarakstītās grāmatas nevis pirka, bet nokopēja. Viņiem vispār nekad nekas nepatika.

– Ar kādu nolūku jūs sarakstījāt šo tekstu? – reiz kāds no šiem kulta kalpiem, laikam katoļu priesteris, man jautāja, lasīdams eseju, ko biju rakstījis, lai dabūtu stipendiju Spānijas universitātes vasaras skolā.

– Neuztraucieties, vienīgais manas rakstīšanas nolūks ir mantisks, – teicu. – Es vēlos tikt uzņemts pusgada rezidencē, neko citu. Tā ir mana vienīgā vēlēšanās.

– Bet kāds no tā labums mūsu kultūrai kopumā? – viņš jautāja ar dobju bavāriešu akcentu, blenzdams manī stingu skatienu.

“Nolādētais stulbenis! Sūdu maiss! Kāds labums kādam būtu no tā, ka pusgadu taisīšu bildes, ēdīšu, dzeršu un mīlēšos ar draudzeni istabā, kas par velti piešķirta krāšņā viduslaiku ēkā,” toreiz nodomāju, taču atbildēju pieklājīgi. – Nekā laba vai ļauna tur nav, – teicu, nojauzdams, ka nekādas rezidences nebūs. Jebkura atbilde būtu nederīga, varēja redzēt, ka viņš mani ienīst. Ne tikai mani, visu cilvēci, varbūt pat sava iedomu drauga dēlu.

– Bet ko jūs visvairāk vēlētos? – viņš turpināja mani tirdīt, kaut gan jau bija pieņēmis lēmumu pat nerakstīt pieteikumu.

– Visvairāk par visu pasaulē es gribētu paķert zīmuli un iecirst to tavā rokā tā, ka tas iedurtos galdā un tu apdirstos no sāpēm, lūk, ko es vēlos! – es teicu. Saruna beidzās. Vēlāk viņš par notikušo kādam izplāpāja, visu izpušķodams sātanskā krāšņumā. Tieši tāpēc es kļuvu plaši pazīstams šaurās aprindās, mani aicināja rakstīt žurnāliem, ļaudis pirka manis uzņemtās aktu un ceļojumu fotogrāfijas, grāmatu tirgošana veicās tā, ka no vākiem kūpēja putekļi, un es iepazīnos ar angļu buklistu Fišmanu, bet tas bija vēlāk.

Vecene palēnināja gaitu un apstājās. Viņas gaļīgais stāvs šobrīd iemiesoja visu, ko tik ļoti ienīdu. Iedomājos, ka viņa varētu būt kosmisks sūklis, kas iesūc sevī visu planētas drazu, kaut kas pretējs Lielajam Sprādzienam, kurā radās viss, kas ir un kā nav, un kopā ar veceni vienā rāvienā varētu pazust sliktais.